

Lars Erik Larsson:

Sörmländska spelmän

En bok som aldrig blev tryckt.

Successivt utökad och illustrerad.

[Läs efterskriften!](#)

Klicka på namn i listan så kommer du till resp. person:

Vi välkomnar ändringar, tillägg och foton!

DAHL JOHAN MAGNUS fiol	2
DAHLGREN ANDERS GUSTAF fiol.....	2
DAHLGREN ERIK AUGUST fiol.....	2
DAHLGREN FREDRIK fiol	2
DAHLGREN GUSTAF HJALMAR fiol.....	2
DAHLGREN CARL FREDRIK fiol	3
DAHLGREN ULRIKA se ANDERSSON ULLA.....	3
DE MANDER KARL JOHAN EDVARD sång	3
DILLMAN ANDERS PETTER fiol	4
DILLMAN JOHAN fiol	4
DILLMAN CARL AUGUST fiol.....	5
DILLMAN CARL EDVIN fiol	6
EFTERSKRIFT	7

DAHL JOHAN MAGNUS fiol

Soldat från Bärby soldattorp, Fogdö s:n.

Född 3/4 1853 i Dalby soldattorp, Aspö s:n

Son till soldaten Lars Magnus Dal och Johanna Catharina Jansdotter

Gift med Johanna Erika Thunholm.

Sonen Frans Johan Johansson och svärfadern Thunholm var också skickliga fiolspelmän. (Andersson Olof, Sörmländska låtar)

Efter att ha fått avsked som soldat var Dahl verksam som timmerman.

DAHLGREN ANDERS GUSTAF fiol

Arbetskarl från Klastorp, Östra Vingåkers s:n.

Född 8/12 1814 i Tibble, Stora Malms s:n.

Son till skräddaren, Erik Dahlgren och Agneta Andersdotter.

Gift med Maria Sofia Dahl.

Sonen Erik August Dahlgren och dennes son Gustaf Hjalmar var duktiga spelmän liksom brodern Fredrik och dennes son Carl Fredrik Dahlgren. (Andersson Olof, Sörmländska låtar)

DAHLGREN ERIK AUGUST fiol

Lantbrukare från Källmostugan, Östra Vingåkers s:n.

Född 16/2 1842 i Klastorp, Östra Vingåkers s:n.

Son till spelmannen och arbetskarlen Anders Gustaf Dahlgren och Maria Sofia Dahl.

Gift med Karolina Matilda Jacobsdotter.

Även sonen Gustaf Hjalmar var en anlitad spelman. (Andersson Olof, Sörmländska låtar)

DAHLGREN FREDRIK fiol

Skräddare från Ramsjöhult, Stora Malms s:n.

Född 17/2 1818 i Tibble, Stora Malms s:n.

Son till skräddaren Erik Dahlgren och Agneta Andersdotter.

Gift med Stina Greta Larsdotter.

Dahlgren ansågs vara en god spelman och hade en stor repertoar av polskor. (Andersson Olof, Sörmländska låtar)

Även sonen Carl Fredrik Dahlgren och brodern Anders Gustaf var fiolspelmän.

Förutom att han var en duktig skräddare, så spelade han också med fart och kläm. Några noter lämnade han tyvärr inte efter sig men de gamla polskor han spelade på logdanserna i hemtrakten har förts vidare genom sonen Carl Fredrik.

DAHLGREN GUSTAF HJALMAR fiol

Arrendator från Klastorp, Östra Vingåkers s:n.

Född 21/3 1885 i Källmostugan, Östra Vingåkers s:n.

Son till spelmannen och lantbrukaren Erik August Dahlgren och Karolina Matilda Jacobsdotter.

Gift med Klara Sofia Pettersson.

Började spela vid 16 års ålder och fadern var hans lärare. Det var huvudsakligen dennes melodier Hjalmar spelade. Även farfadern Anders Gustaf Dahlgren var en framstående spelman.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

DAHLGREN CARL FREDRIK fiol

Lantbrukare från Tibblenäs, Stora Malms s:n.

Född 21/10 1845 i Ramsjöhult, Stora Malms s:n.

Son till spelmannen och skräddaren Fredrik Dahlgren och Stina Greta Larsdotter.

Gift med Stina Lotta Carlsdotter.

Han blir ofta förväxlad med fadern, och i en del fall då Kalle Dahlgren och låtar efter honom åberopas, gäller dessa i stället fadern och skräddaren Fredrik Dahlgren.

Kalle Dahlgren var den store spelmansidolen bland den dansanta ungdomen kring Stensjön vid sekelskiftet. Det fanns mycket ungdom från gårdarna Tibblenäs, Prästtorp, Remna m. fl. Dahlgren fick 5 öre av var och en av ungdomarna och spelade hela natten. På senare tid ville han dock ha en hel femma för spelningen.

(Signaturen Fred. Artikel i Folket den 7/2 1959. "Elva-öresfiol och fru Fortuna skapade märkligt spelmansöde")

Många låtar hade Carl Fredrik efter fadern och dessa melodier har sedan spelats ända in i våra dagar tack vare Rickard Larsson, efter vars spel G. Wetter gjort uppteckningar som ingår i SSF:s samlingar och i Wetters egen samling Sörmländska låtar.

DAHLGREN ULRIKA se ANDERSSON ULLA

DE MANDER KARL JOHAN EDVARD sång

Torpare från Lugnet, Mörkö s:n.

Född 3/9 1864 i Lugnet, Mörkö s:n.

Son till torparen Carl Ludvig Carlsson och sångerskan Maria Catharina Pehrsondotter.

Gift med Karolina Mathilda Karlsdotter.

Johnny Roosvall gjorde år 1898 en uppteckningsresa till Mörkö för ULMA:s räkning, och från resan berättade han följande:

"17, 18, 19 juni 1898 gjorde jag besök i åtskilliga stugor, utan något vidare resultat. Misstänksamma.

20 juni fick jag underrättelse om att torparen Carl de Mander på torpet Lugnet under Lötens gård kunde 'mycket sagor'. Jag gick till honom. Han hade läst i tidningar om folkmålsundersökningarna och förstod mina avsikter. Lofvade att hjälpa mig, göra mig bekant bland folket, så att deras misstänksamhet skulle försvinna.

21-25 juni gick jag dagligen till Lugnet. Torparen introducerade mig i de stugor i grannskapet, som hade pratsamma och någorlunda intelligenta invånare. De flesta visor och sägner jag upptecknade meddelades mig dock af honom själf och hans öfver 60-åriga mor.

Den 4-24 september. Gick nästan dagligen till Lugnet och bodde där stundom några dagar i följd. Fyllde typordlistan med torparens hjälp. Lärde mig utantill melodierna till de visor jag antecknade. Så snart jag återkommit till Stockholm, fick jag dem upptecknade af kompositören Bror Beckman. Fixeringen i notskrift är alltid i andra hand. Dock tror jag att den är trogen, ty vid min återkomst till Mörkö i januari 1899, kontrollerade jag min uppfattning af melodierna genom att åter låta dem sjunga för mig och kunde då inte höra annat, än att vår uppteckning var riktig.

16-27 januari 1899 bodde jag i torpet Lugnet. Genomgick ännu en gång typordlistan med torparen. Kontrollerade de glosor jag samlat förut och antecknade nya. Lärde mig och antecknade orden till nya visor. Melodierna upptecknades som förut vid min återkomst till Stockholm, medan jag hade dem i

färskt minne af Herr Bror Beckman. Uppsala d. 13/3 1899. Johnny Roosvall.”
(ULMA acc. nr. 41:6)

DILLMAN ANDERS PETTER fiol

Fiskare från Stadavik, Turinge s:n.

Född 5/5 1813 i Älgbosta, Turinge s:n.

Son till spelmannen och fiskaren Johan Dillman
Brita Broman.

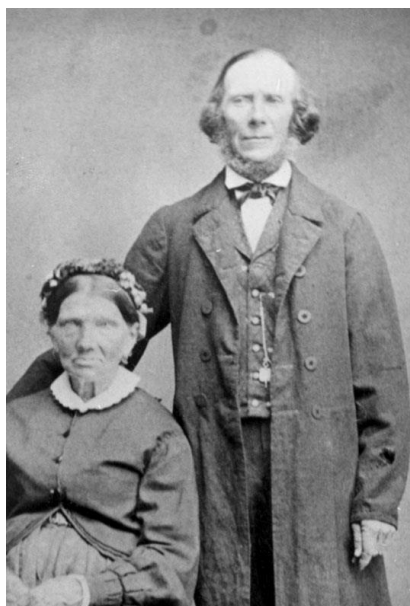
Död 25/2 1892.

Gift med Lovisa Lundberg.

Dillman var en ofta anlitad och omtyckt spelman. Han var vid ett tillfälle anlitad som spelman vid ett stort bröllop vid Stångarö, där de vagnar åkande bröllopsgästerna företräddes av ridande spelmän till och från Turinge kyrka.

Arne Blomberg berättar i sin uppsats om spelmän och låtar från Öknebo och Hölebo härader publicerad i Sörmlandslåten nr 2 1978, spelmännen med sannolikhet ej spelade inne i kyrkan, eftersom sockenstämman beslöt i samband med att Turinge kyrkas första orgel bruk år 1794 ”at vid Brudars in- och utgång i Kyrkan, inga spelmän, som förr vanligt varit, få med sina Violer eller andra blåsinstrumenter följa henne längre in än mitt under orgelläktaren, där de ock fåt möta henne wid utgången, emedan bruden beledsagas både in och utur kyrkan under Orgwerkets anrörande.” (Turinge KA vol. K I:1 ULA)

Blomberg berättar också, att den bestämmelsen tillämpades så sent som på 1960-talet, då han, Thure Enberg och Christina Frohm var brölloppsspelmän och fick agera utanför Turinge kyrka.

och

i

att

togs i

DILLMAN JOHAN fiol

Fiskare från Stadavik, Turinge s:n.

Född 14/5 1780 i Älgbosta, Turinge s:n.

Son till fiskaren Anders Dillman och Anna Stina Jansdotter.

Död 6/3 1873.

Gift med Brita Broman.

Han var en av traktens mest uppskattade och anlitade spelmän. Även sonen Anders Petter Dillman var en god fiolspelman och liksom fadern fiskare. (Sörmlandslåten nr 2 1978)

En av Johan Dillmans systrar, Ulrica Gunilla Dillman, förlorade sitt minsta barn under mycket tragiska omständigheter. Hon hade barnet hos sig i sängen om natten och därvid kvävt den lilla till döds. Med anledning av den inträffade olyckan samlades Turinge församlings sockenmän i sockenstugan den 11/4 1802. Det var den 5:e söndagen i fastan:

” ----- då laga undersökning företogs angående den händelsen som tildragit sig natten emellan den 6:te och 7:de hujus (denna månad, dvs april), i det Dottren i Elgbosta, Ulrica Gunnila Dillman, trolofvad med Bonde-Son J. Er. Stenius i Thoresund, omkring midnatten funnit sitt lilla Flickebarn Eva Johanna, 13 veckor gammal, dödt bredvid sig i sängen.

Kronofjerdingsman Pehr Thurholm, barnets moder, Moderfader och Modermoder Fiskar Anders Dillman och dess Hustru Anna Stina Jansdotter, och de inkallade vitnen, som barnet uptagit och besigtigat, nemligen Torpar Jan Gabrielsson i Stenkälla, Laggaren Johan Söderberg i Hällan, Bombles änka i Marcustorp Maria Cajsa Silfverdahl och Trädgårdsmästar Wikströms Hustru Stina Pehsdotter voro enhälligt härvid tilstådes.

1:o. Tilspordes Modren: Om Barnet var lindat? Hvertil svarades: ja. Om hon plögade vara hårsövd? svarades: Nej; hvilket äfven intygades af Fiskar Dillman och dess Hustru.

Huru hon fann barnet liggande när hon vaknade? Svarades: det låg på modrens högra arm, och då hon skulle vända sig och lägga barnet på andra armen, fann hon det sladdrigt. Hvarpå hon gifvit till ett skrik til sin syster Hedda, som låg i samma rum, att hon skulle gå efter ljus:

– Jag tror min flicka är död.

Frågades: om hon sjelf visste eller mente sig hafva i sömnen Klämdt och quaft barnet på något sätt? Svarades med gråt, att hon med Gud och Sit Samvete det icke kunde veta.

Frågades: om barnet varit sjukt förut? Svarades: att hon det icke förmärkt.

2:o. Tilspordes Fiskar Dillman och hans Hustru: om Modren älskat sitt barn, sorgfälligt skött och vårdat det? Hvarpå svarades: att hon visst älskat det, och varit mån derom, hvilket äfven af hennes djupa sorg kunde inhämtas.

Frågades: huru och på hvad sätt, och med hvad omständigheter de fingo veta barnets död? Svarades: Att deras dotter Hedda vid pass kl. 1 om natten, kom springandes til dem, ropande på dem och begärande ljus, hvarvid hon skall sagt:

– Ulrika gråter och säger att hennes flicka är död.

Hustru Dillman skall då hastigt stigit up, och gått in i rummet, tagit barnet; men icke märkt någon klämning eller tryckning hvarken på lindekläderne eller på barnet. Modren til barnet skall hafva då gråtit och hållit på att dåna flere gånger. Klockan emellan 5 och 6 om morgonen skickade de efter Bomles Änka Hustru Maria Cajsas Silfverdahl och Trädgårdsmästar Wikströms Hustru.

3:o. Tilspordes nämnde Hustrur, hvad de funno angående barnets död?

Svarades: att barnet var uplindat när de ankommo, hvilket Skiedt af Hustru Dillman. Att de icke kunde märka någon klämning på barnet, hvarken i ansigtet eller på kroppen, som skulle skedd af modren. Att de trodde barnet hafva fått ett ganska svårt slag; och den öfvertygelsen, betygade de sig hafva fått vid barnets första åskådande: emedan både utur munnen och näsan, invärtes ifrån, uttrann liksom ett gulaktigt var eller går, som på de meniskor, hvilka få slag, de förr förmärkt, plägas utvinna. Smalbenen intil tjockbenet och fotbladen ofvan uppå voro blåaktige; Likså var det blått öfver veka lifvet och ryggraden upåt, som de trodde slaget alt förorsakat. Modren och Mormodren voro vid deras närvaro i huset mycket bedröfvade; den förr hade flere gånger dåningar.

4:o. Tilspordes Jan Gabrielsson i Stenkälla och Johan Söderberg i Hällan, som synat barnet på förmiddagen d. 7 hujus, hvad de funnit angående barnets död? De berättade då aldeles det samma, som Hustrurne sagt. De trodde att barnet dödt af slag. Ingen tryckning, ingen blånad syntes i ansigtet eller på bröstet. De kunde icke finna, att Modren på något sätt varit vållande till barnets död. Söderberg tillade: att någon invärtes sjukdom eller slag vållat döden, som han af barnets utseende tyckte sig med säkerhet hafva funnit. Det var väl blått om veka lifvet och på benen; men icke under fötterna.

5:o. frågades krono-Fjerdingsmannen Pehr Thurholm, om han vid denna undersökning förmärkt något, som borde vid Härads-Rätten uptagas och afdömas? Han svarade: att af de berättelser, som desse trovärdige personer, hvilka noga besigtigat barnet, gjort, kunde han icke annat finna, än att barnet dödt af ett häftigt slag, och att han härvid icke funnit något, som kunde eller borde föras under verldslig Rätt och Domstol.

6:o. Som nu vid denna undersökning icke kunnat förmärkas och förnimmas, hvarken af Vitnen, af Modren sjelf, eller af några omständigheter, att barnet blifvit förquaft, eller annars genom någon hård tryckning på dess kropp blifvit dödt utan att barnet, utaf något svårt slag, blifvit betagen sitt lif; så Resolverades af Ordföranden och Socknemännen: att den bedröfvade och sorgbundna Modren, Ulrika Gunnilla Dillman, aldeles frikändes, att vara någon orsak til Barnets död, och följaktligen skulle slippa, att undergå den offentliga kyrkopligt, som kyrkolagen pålägger de mödrar, som af våda förqväfva sina barn.

7:do. Sluteligen förmanades Modren, att innerligen bedja Gud om nåd och förlåtelse om på något sätt, hon skulle i sömnen hafva vidrördt sitt barn; och alla och en var varnades, att inte lägga sine späde barn hos sig i sängen, när de lägga sig att sofva; ty med ett så spädt lif, kan snart vara bestäldt, vid en trött och tungsöfd kropp.” (Turinge KA vol. K I:1. ULA)

Skogvaktare och fiskare från Solberga, Tvetå s:n.

Född 16/8 1835 i Stadavik, Turinge s:n.

Son till spelmannen och fiskaren Anders Petter Dillman och Lovisa Lundberg.

Död 25/5 1922.

Gift med Maria Sofia Jansdotter.

Sonen Carl Edvin var också en omtyckt fiolspelman liksom farfadern Johan Dillman.

Familjen var 1875 bosatt vid Lövnäsborg, Turinge s:n och 1876 vid Lövsta, Ytterenhörna s:n, men flyttade tillbaka till Turinge och Brokvarn och därifrån till Solberga i Tvetå s:n 1884.

Fiskaryrket liksom spelmanskallet gick i arv.

Dillman var fiskare under Almnäs gård under många år. En udde i sjön Måsnaren nedanför torpet Solberga kallas än i dag för "Dillmans udd" och är med detta namngivet på generalstabskartan.

Som fiolspelman var Dillman anlitad vid danstillställningar och kalas och hade namn om sig att vara en god spelman med rik repertoar. Hustrun levde ända till år 1939 och makarna ligger begravda på Tvetå kyrkogård.

(Anteckningar ur SSF:s samlingar i GW-stugan, Malmköping)

DILLMAN CARL EDVIN fiol

Stenarbetare från Dillberga, Södertälje.

Född 25/10 1878 i Lövsta, Ytterenhörna s:n.

Son till spelmannen och fiskaren Carl August Dillman och Maria Sofia Jansdotter.

Död 27/6 1936.

Bodde i Almnäs och Sandtorp innan han 1914 kom till Södertälje. Han var känd som en mycket god spelman och bidrog ofta till underhållningen i nykterhetslogen Fördomsfri i Almnäs, vilken hade egen speciellt byggd lokal. Därifrån saknas tyvärr bevarade uppteckningar. Även hans farfar och farfarsfar var fiolspelmän.

(Sörmlandslåten nr. 2 1978)

Vid granitbrotten i Almnäs och Sandtorp i Västertälje var Dillman verksam en lång följd av år. Han byggde villan Dillberga i Soldalen, Södertälje och var från år 1914 och hela sin återstående levnad bosatt där.

(Anteckningar ur SSF:s samlingar i GW-stugan, Malmköping)

EFTERSKRIFT

Författaren och utgåvan

Författaren, genealogen, radiomannen mm Lars Erik Larsson, föddes i Göteborg 1931. Fadern var pastor i Svenska Israelmissionen och familjen fick då och då byta bostadsort, men som vuxen blev Uppland hans hembygd. Till vardags arbetade han på Landsarkivet i Uppsala där han hade nära tillgång till olika statliga arkiv från Uppsala, Sörmlands, Örebro, Västmanlands och Dalarnas län.

Lars-Erik Larsson (1931 – 2006)
Foto Gösta Brandberg

Han hjälpte många släktforskare med uppgifter och skrev många artiklar och böcker. Efter sin första bok om uppländska klockare och organister *Organister och klockare i Uppland, Svartsjö kontrakt* började han söka efter dessas elever – det ålåg nämligen klockare och organister att både svara för musik vid större kalas i socknen och ta emot 'nylärningar'. Resultatet av detta arbete blev boken *Uppländske spelmän under 4 århundraden* (Upplands Grafiska AB 1980, ISBN 91-970228-1-0) och han beslöt sig därefter att göra motsvarande arbete för Sörmland. Södermanlands Spelmansförbund har ett omfattande arkiv med både eget material och kopior från andra institutioner och Lars Erik Larsson gick successivt genom

merparten av samlingarna och kompletterade spelmansuppgifterna med biografiska data och andra uppgifter från andra källor.

Resultatet blev ett manuskript på över 550 sidor med uppgifter om mer än 700 spelmän och sångare som verkat i Sörmland – flertalet under 1800-talet eller det tidiga 1900-talet, en mindre del från 1700-talet och några enstaka var från slutet av 1600-talet. Ett fantastiskt material – men det blev aldrig tryckt - någon finansiering stod inte att finna till den omfattande utgåvan.

Lars Erik gick bort 2006 och fick inte uppleva att materialet äntligen (2008) publicerades – visserligen inte i tryckt form, utan på Internet, men därigenom tillgängligt för många.

Manuset har digitaliserats i sin helhet utan andra ändringar än uppenbara stavfel och smärre felaktigheter. Några enstaka förtydliganden har lagts som fotnoter. 700 spelmän och sångare är ett väsentligt antal men läsaren kommer kanske ändå att sakna några namn, men Lars Eriks urval har bibehållits – med ett enda undantag; August Widmark i Vingåker saknades. Han var 1800-talets mest kände spelman i västra Sörmland och det har givetvis inte undgått författaren. Sannolikt hade han ett separat material om storspelmannen, men av någon anledning kom det inte med i manuset. Här har en komplettering skett.

Successivt har skriften illustrerats med bilder samt utökats med fler spelmän.

Lars Eriks farfar var spelman och finns med i den uppländska utgåvan. Han hette Lars August Larsson, född 1859 i Nora och var aktiv spelman tills han gifte sig. Lars-Erik kommenterar sin egen roll: "...jag är ett av hans barnbarn. Tyvärr har jag ej begåvats med förmåga att traktera instrument, men ärvt ett levande intresse för musiken och då speciellt allmogemusiken och dess utövare både nu och i gången tid. Ett intresse som varit förutsättningen då det gällt att färdigställa denna spelmansmatrikel."